

Věc C-299/22

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora**

Datum doručení:

4. května 2022

Předkládající soud:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

Datum předkládacího rozhodnutí:

4. května 2022

Navrhovatel:

M. D.

Odpůrkyně:

„Tez Tour“ UAB

Další účastnice řízení:

„Fridmis“ UAB

Předmět původního řízení

Spor o odstoupení od smlouvy o cestovních a rekreačních službách a o vrácení peněz za souborné cestovní služby

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad čl. 12 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS; čl. 267 třetí pododstavec Smlouvy o fungování Evropské unie

Předběžné otázky

1. Je k tomu, aby se mohlo mít za to, že v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí nastaly nevyhnutelné a mimořádné okolnosti ve smyslu čl. 12 odst. 2 věty první směrnice (EU) 2015/2302, nezbytné, aby existovalo oficiální varování orgánů státu odjezdu nebo příjezdu, dle něhož je třeba se zdržet cestování, které není nevyhnutelné, nebo aby byla země určení (a případně i země odjezdu) klasifikována jako země patřící do rizikové oblasti?

2. Při posuzování toho, zda v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí existují v době odstoupení od smlouvy o souborných cestovních službách nevyhnutelné a mimořádné okolnosti a zda tyto okolnosti mají zásadní vliv na poskytování souborných služeb: i) je třeba brát v úvahu pouze objektivní okolnosti, tedy to, zda zásadní vliv na poskytování souborných služeb souvisí pouze s objektivní nemožností a musí být vykládán tak, že zahrnuje pouze případy, kdy se plnění smlouvy stane fyzicky i právně nemožným, nebo se vztahuje i na případy, kdy plnění smlouvy není nemožné, avšak (v projednávané věci kvůli opodstatněným důvodům k obavám z onemocnění COVID-19) stává se komplikovaným nebo ekonomicky neefektivním (z hlediska bezpečnosti cestujících, ohrožení jejich zdraví nebo života či možnosti dosažení cílů dovolené); ii) jsou relevantní subjektivní faktory, jako je cestování s dětmi do 14 let věku nebo příslušnost k rizikové skupině vzhledem k věku nebo zdravotnímu stavu cestujícího apod.? Má cestující právo ukončit smlouvu o souborných cestovních službách, pokud se cesta do místa určení a zpět stane v důsledku pandemie a s ní souvisejících okolností podle mínění průměrného cestujícího nebezpečnou, způsobí cestujícímu nesnáze nebo u něj vyvolá opodstatněné důvody k obavám z ohrožení zdraví nebo z nákazy nebezpečným virem?

3. Souvisí právo na odstoupení od smlouvy bez zaplacení storno poplatku nějakým způsobem (například v případech, kdy takové právo není přiznáno, kdy se pro posouzení významu negativního vlivu na plnění souborných služeb uplatňují přísnější kritéria apod.) se skutečností, že okolnosti, jichž se cestující dovolává, nastaly nebo byly alespoň předpokládáné/pravděpodobné již v době rezervace zájezdu? Je třeba při použití kritéria přiměřené předvídatelnosti v souvislosti s pandemií vzít v úvahu skutečnost, že WHO sice zveřejnila informace o šíření viru již v době uzavírání smlouvy o souborných cestovních službách, nicméně průběh a důsledky pandemie bylo obtížné předvídat, neexistovala jasná opatření pro zvládnutí a kontrolu nákazy, nebyl k dispozici dostatek údajů o samotné naze a byl zřejmý rostoucí trend nákazy od okamžiku rezervace zájezdu až do jeho zrušení?

4. Zahrnuje při posuzování, zda v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí existují v době odstoupení od smlouvy o souborných cestovních službách nevyhnutelné a mimořádné okolnosti a zda tyto okolnosti mají zásadní vliv na poskytování souborných služeb, pojem „destinace nebo její bezprostřední okolí“ pouze stát příjezdu, nebo, s ohledem na povahu nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, tedy nakažlivé virové infekce, také stát odjezdu, jakož i místa

související s odjezdem na zájezd a návratem z něj (přestupní místa, určité dopravní prostředky apod.)?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva a judikatura Soudního dvora

Článek 38 Listiny základních práv Evropské unie

Článek 169 Smlouvy o fungování Evropské unie

Bod 31 odůvodnění, čl. 3 odst. 12 a čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302

Rozsudky ze dne 20. října 2011, Interedil, C-396/09, bod 42, a ze dne 23. března 2021, Airhelp, C-28/20, body 42, 44 a 45

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (občanský zákoník Litevské republiky; dále jen „občanský zákoník“): čl. 6.212 odst. 1 („Vyšší moc“) a čl. 6.750 odst. 4 bod 3 („Právo turisty na ukončení smlouvy o souborných cestovních službách a na odstoupení od této smlouvy“).

Stručné shrnutí skutkového stavu a původního řízení

- 1 Dne 10. února 2020 uzavřeli navrhovatel v řízení o kasačním opravném prostředku (žalobce v řízení v prvním stupni) a odpůrkyně v řízení o kasačním opravném prostředku (žalovaná v řízení v prvním stupni) smlouvu o souborných cestovních službách (dále jen „smlouva“), na jejímž základě se odpůrkyně zavázala navrhovateli a jeho rodině v době od 1. do 8. března 2020 poskytnout rekreační zájezd do Spojených arabských emirátů a následující služby: leteckou dopravu na trase Vilnius-Dubaj a Dubaj-Vilnius, ubytování na sedm nocí v pětihvězdičkovém hotelu, stravování all inclusive, přepravu z letiště do hotelu a zpět a služby zástupce provozovatele souborných služeb pro cesty. Navrhovatel za tyto služby zaplatil odpůrkyni 4 834 eur.
- 2 Dne 27. února 2020 navrhovatel požádal odpůrkyni o ukončení smlouvy a o to, aby mu umožnila použít zaplacené peníze na jiný zájezd, až se riziko onemocnění COVID-19 sníží. Odpůrkyně odmítla této žádosti vyhovět.
- 3 Navrhovatel podal návrh na zahájení soudního řízení, v němž žádal soud, aby rozhodl, že smlouva byla ukončena na základě jejího bodu 2.1.2.3 – tedy z důvodu, že se v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí vyskytly okolnosti představující vyšší moc, které mohou znemožnit uskutečnění zájezdu nebo přepravy turistů do destinace – a aby mu přiznal nárok na částku, kterou podle smlouvy zaplatil.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 4 Navrhovatel uvedl, že informace o celosvětové pandemii onemocnění COVID-19 zveřejněné v únoru 2020 úředními orgány i médií představují dostatečný důvod k pochybnostem o bezpečnosti cestování a v obecnější rovině i o jeho proveditelnosti. Tvrdil, že tyto okolnosti (rostoucí počet případů onemocnění COVID-19 po celém světě, omezení letů, oficiální doporučení zdržet se cestování do jiných států apod.) je třeba považovat za *nevyhnutelné* a *mimořádné* a že představují právní základ pro uplatnění v čl. 6.750 odst. 4 bodě 3 občanského zákoníku a čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 zakotveného práva na odstoupení od smlouvy o souborných cestovních službách z důvodu vyšší moci, případně okolností představujících vyšší moc (*nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti), za situace, kdy nevznikla škoda. Okolnostmi představujícími vyšší moc uvedenými v čl. 6.750 odst. 4 bodě 3 občanského zákoníku je podle navrhovatele třeba rozumět nikoli okolnosti představující vyšší moc, které zcela znemožňují uskutečnění zájezdu, ale *nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti, které mohou mít zásadní vliv na plnění smlouvy nebo přepravu cestujících do místa určení. Skutečnost, že zájezd nelze uskutečnit, by měla být vykládána nejen jako nemožnost poskytnout služby v místě určení, ale také jako nemožnost zajistit pro turistu bezpečný zájezd bez nesnází či rizika.
- 5 Odpůrkyně uvedla, že s ohledem na definici *nevyhnutelných a mimořádných* okolností stanovenou ve směrnici 2015/2302 a na okolnosti této konkrétní věci lze šíření viru způsobujícího onemocnění COVID-19 považovat za okolnost, kterou nelze ovlivnit, avšak nikoli za pandemii nebo okolnost, která by znemožňovala bezpečné dosažení místa určení. Tvrdila, že směrnice 2015/2302 klade důraz nejen na zásadní vliv na uskutečnění zájezdu, ale rovněž na skutečnost, že není možné zajistit bezpečnou cestu do místa určení, v důsledku čehož lze okolnosti představující vyšší moc ve smyslu článku 6.750 odst. 4 bodu 3 občanského zákoníku vykládat a prokazovat jako okolnosti představující vyšší moc [ve smyslu jeho článku 6.212].
- 6 Soud prvního stupně i odvolací soud, které tuto věc projednávaly, zaujaly postoj, dle něhož podle údajů obsažených ve spise (navrhovatel se rozhodl zakoupit zájezd až po zveřejnění informace o přijetí bezpečnostních opatření; navrhovatel musel sám posoudit riziko, že zájezd nebude možno uskutečnit; situace související s rizikem, které zájezd představoval, se v období od zakoupení zájezdu do rozhodnutí odstoupit od smlouvy nezměnila) nebyly dány důvody pro kvalifikaci okolností, které navrhovatel uváděl, jako okolností představujících vyšší moc (*nevyhnutelných a mimořádných* okolností), které znemožnily plnění smlouvy. Uvedené soudy byly toho názoru, že rozhodnutí navrhovatele odstoupit od smlouvy bylo dáno jeho vůlí (subjektivní stránka), a nikoli skutečnou hrozbou, která v době ukončení objektivně existovala. Poznamenaly, že smlouva byla pravděpodobně ukončena kvůli opodstatněným důvodům k obavám a nejistotě ohledně šíření pandemie COVID-19, avšak navrhovatel nepředložil důkazy o tom, že objektivní (nikoli subjektivní) důvody, pro které nebylo možné smlouvu v

rozhodném období (od 1. do 8. března 2020) plnit, existovaly v den odstoupení od smlouvy (27. února 2020) a nenastaly až později.

Stručné shrnutí odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 7 Předkládající soud si zejména přeje zjistit, zda lze oprávněně použít *nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti jako prostředek obrany cestujícího, který představuje základ pro odstoupení od smlouvy o souborných cestovních službách za situace, kdy cestujícímu nevznikla škoda, neboť odpověď na tuto otázku určí, která ze smluvních stran bude čelit nepříznivým právním důsledkům odstoupení od smlouvy. Tento soud uvádí, že pojem „*nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti“ definovaný ve směrnici 2015/2302 je autonomní, dosud nebyl v judikatuře Soudního dvora vyložen a Soudní dvůr dosud nerozhodl o tom, jaká kritéria se použijí při určování, zda se v případě celosvětové pandemie jedná o *nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302.
- 8 Předkládající soud připomíná, že definice pojmu „*nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti“ stanovená ve směrnici 2015/2302 byla do vnitrostátního práva provedena čl. 6.750 odst. 4 bodem 3 občanského zákoníku za použití definice vyšší moci. Soud prvního stupně a odvolací soud vycházely z obecného pojmu „vyšší moc“ upraveného v čl. 6.212 odst. 1 občanského zákoníku a z kvalifikačních znaků okolností představujících vyšší moc formulovaných v judikatuře vnitrostátních soudů; pojem „vyšší moc“ upravený ve vnitrostátním právu a pojem „*nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti“ užívaný v unijním právu tak považovaly za synonyma.
- 9 Podle předkládajícího soudu je však pojem „*nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti“ širší než pojem „vyšší moc“. Zprvce, na základě zásady, že ochrana práv cestujícího by měla mít přednost, nelze možnost cestujícího bránit se přesříliš omezit. Zadruhé, již při výkladu ustanovení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004 Soudní dvůr uvedl, že pojem „*mimořádné* okolnosti“ je třeba vykládat tak, že zahrnuje nejen vnější, ale i vnitřní události spjaté s činností podniků, jako jsou stávky (rozsudek ze dne 23. března 2021, Airhelp, C-28/20, body 42, 44 a 45). Předkládající soud má za to, že pojem „*nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti“ obdobně zahrnuje nejen případy, kdy je splnění smlouvy objektivně nemožné (ať už fyzicky, či právně), ale i případy, kdy je její splnění teoreticky možné, ale prakticky komplikované nebo ekonomicky neefektivní (pokud jde o bezpečnost cestujícího, ohrožení jeho zdraví nebo života či možnost dosažení cílů dovolené), nebo kdy cestující utrpí ztrátu požitku z dovolené. Předkládající soud dodává, že doporučení (varování) orgánů (jako je ministerstvo zahraničních věcí) zdržet se cestování lze považovat za předpoklad *mimořádných* okolností, které mají zásadní vliv na plnění smlouvy o souborných cestovních službách.
- 10 Předkládající soud je toho názoru, že za účelem zjištění tohoto zásadního vlivu je třeba v zásadě vycházet z předběžného posouzení možnosti splnění smlouvy

provedeného průměrným cestujícím, který je přiměřeně informovaný, pozorný a obezřetný. Je proto důležité vzít v úvahu faktické údaje, které má cestující k dispozici, a veřejně dostupné informace o tom, že pravděpodobně nastanou *nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti a důsledky z nich vyplývající, a v případě, že nebezpečná situace již nastala, že existuje malá pravděpodobnost jejího zlepšení.

- 11 Předkládající soud si rovněž přeje zjistit, zda lze v případě, že v době zájezdu existovaly *nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti ve smyslu čl. 12 odst. 2 věty první směrnice 2015/2302, uplatnit právo na odstoupení od smlouvy bez zaplacení storno poplatku bez ohledu na to, zda bylo možné existenci takových okolností předvídat v době uzavření smlouvy. Uvedený soud se zabývá tím, zda je při použití kritéria přiměřené předvídatelnosti třeba zohlednit, že – vzhledem k obzvláště rychlému nárůstu případů nákazy virem způsobujícím onemocnění COVID-19, které byly potvrzeny na začátku roku 2020, a nedostatku spolehlivých vědeckých údajů – byla zdůrazňována zvláště velká rizikovost viru pro lidské zdraví a život, neexistovala jasná opatření pro zvládnutí a kontrolu nákazy, průběh a důsledky pandemie byly obtížně předvídatelné a od okamžiku rezervace zájezdu do okamžiku odstoupení od smlouvy počet nakažených zjevně vzrostl.
- 12 Předkládající soud má zároveň pochybnosti ohledně pojmu „destinace nebo její bezprostřední okolí“ použitého ve směrnici 2015/2302. Dle jeho názoru je na základě čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 právo cestujícího na odstoupení od smlouvy spojeno s tím, že v „destinaci“ nebo „jejím bezprostředním okolí“ nastaly *nevyhnutelné a mimořádné* okolnosti; posuzování takových okolností v případě odstoupení od smlouvy z důvodu pandemie by tedy nemělo být vázáno pouze na cílovou destinaci, tedy stát příjezdu. Předkládající soud má za to, že právo na odstoupení od smlouvy o souborných cestovních službách by mělo existovat i tehdy, pokud se cesta do místa určení a zpět stane v důsledku pandemie a s ní souvisejících okolností podle mínění průměrného cestujícího nebezpečnou, způsobí nesnáze nebo vyvolá opodstatněné důvody k obavám z ohrožení zdraví nebo z nákazy nebezpečným virem.